

Artikel 6. Hoe werk je samen met de ouders? (deel 6 van de 10-delige serie)

Als in een gezin een kind dyslexie heeft dan veroorzaakt dat in veel gezinnen stress. De meeste ouders maken zich in elk geval zorgen. De hulpverleners gaan er automatisch vanuit de ouders ook huiswerk met die kinderen maken, terwijl lang niet alle ouders zelf goed kunnen lezen en als ze dat wel kunnen is het de vraag of ze wel de begeleider van hun kind kunnen zijn. Vaak hebben die ouders meerdere kinderen met leesproblemen en soms gaat het om één-oudergezinnen. Veel ouders kunnen dat allemaal niet aan en krijgen schuldgevoelens. Daarom is het belangrijk dat de hulpverlener/leerkracht ook aandacht schenkt aan de beleving van de ouders.

In dit artikel gaat het niet over de feitelijke last (eventueel ook problemen bij het begrijpend lezen en nadelen voor de toekomstige loopbaan), maar over de last die kinderen en ouders ervaren als er sprake is van dyslexie (De Jong, 2020)

Het ervaren van problemen

Tot nu toe ging het in de 5 verschenen artikelen om de theorie en de meer technische aspecten van lezen en dyslexie zoals onderzoek en begeleiding. Er zijn echter op allerlei manieren mensen met hun emoties betrokken bij de dyslexie, nl. het kind zelf, de ouders en ook de persoon van de leerkracht/hulpverlener.

Ouders en kinderen met ernstige leesproblemen worden geconfronteerd met de gevoelens van die kinderen. Hen overkomt een probleem. Ze begrijpen niet waarom hen dat overkomt en anderen niet en ze hebben er vaak last van. Over dat ervaren van last is nog niet zoveel bekend omdat er nog maar weinig onderzoek naar gedaan is (De Jong, 2020). Dat betekent dat het moeilijk is om er iets in het algemeen over te zeggen dat voor alle kinderen geldt. Kinderen blijken heel verschillend te reageren op hun leesproblemen. (Loonstra, 1999). Bovendien is het meest recente onderzoek gedaan onder studenten. In het handboek dyslexie (Braams 2019; 122-145) wordt er gelukkig veel aandacht aan besteed.

Er is al wel bekend dat kinderen met dyslexie angstiger zijn en dat ze vaker een negatief zelfbeeld hebben. (De Jong 2020). Dat uit zich er dan in dat sommige kinderen een gebrekkelijk zelfvertrouwen hebben (Braams, 2019; 122)

Dat er vaak sprake is van een negatief zelfbeeld is logisch omdat die kinderen weten dat ze problemen hebben en veel faalervaringen beleven en dan ontstaat er vaak een reëel negatief zelfbeeld. Ze denken dat ze iets niet kunnen, terwijl dat ook zo is. Typerend voor dyslexie is dat je er niet vanaf komt. Het kind en de latere volwassene blijft er voortdurend mee geconfronteerd worden. Toch zijn er heel veel gevallen bekend van volwassenen die zich goed weten te redden in de huidige samenleving. Blijkbaar valt er mee te leven.

Leesproblemen kunnen zich ook uiten in algemene boosheid op de wereld om heen en soms ook boosheid op zichzelf. (Loonstra, 1999; 129)

Wat men tegenwoordig ook probeert om dyslexie als een gave te zien door die kinderen allerlei positieve eigenschappen toe te kennen, het blijft een probleem. Er verschijnen ook wel artikelen over de voordelen van dyslexie. Men stelt dan dat die kinderen creatiever zijn en dat dat in allerlei situaties een voordeel kan zijn. (Braams, 2019;146)

Kinderen met dyslexie zouden ook een beter ruimtelijk inzicht hebben en daar hun voordeel mee kunnen doen. Helaas is het zo dat het met die voordelen om de grote getallen gaat, maar dat er individuele kinderen zijn die niets ervaren van die voordelen. Om maar eens de slogan van de belastingdienst aan te halen: leuker kunnen we het niet maken.

Vooraf door het worstelen dat kinderen moeten, blijf dyslexie last veroorzaken, door het feit dat het niet vanzelf gaat en vooral door het (helaas vaak onnodige) geploeter van deze kinderen.

Het is zo nu en dan ongelooflijk om te zien hoe prettig bepaalde kinderen er mee omgaan en hoe ontspannen sommige ouders er mee om kunnen gaan. Maar leuk is nooit.

Het is vooral veel oefenen en in elk geval ook vermoeiend.

Daarbij speelt onzekerheid over de toekomst ook een grote rol bij bepaalde kinderen. Vooral ook de onzekerheid over het hoe het straks in het voortgezet onderwijs zal gaan en hoe het nog verder zal gaan, speelt bij veel kinderen een rol.

Op de basisschool spelen de leerkrachten een centrale rol. Zij moeten de leesontwikkeling volgen, de leesproblemen signaleren en hulp bieden, maar hebben vaak ook handelingsverlegenheid. Ze zien vaak weinig vooruitgang en dat roept ook bij hen emoties op.

Thuisproblemen

De kinderen met dyslexie groeien op in gezinnen en de leesproblemen veroorzaken ook druk op het thuisfront. Op veel FB-groepen melden ouders van kinderen met leesproblemen die spanningen ook. Ze hebben het vaak druk en daar komen ook nog uitingen van gevoelens van ongenoegen van hun kinderen bij en dan ontstaat er een hoge druksituatie die tot spanningen/stress en uitbarstingen kunnen leiden. (Braams, 2019; 133-135) De kinderen voldoen niet aan de verwachtingen van de ouders. Ouders en kinderen schamen zich soms voor de problemen of schuiven alles wat het kind doet op de problematische leesontwikkeling. Veel ouders worden ook herinnerd aan hun eigen leesproblemen in hun jeugd en daarmee komen er nog meer spanningen bij. Gelukkig is het niet in alle gevallen in de thuissituatie kommer en kwel en zijn er ook ouders die in een ontspannen modus zijn t.a.v. de leesproblemen.

Het kind met leesproblemen

In een onderzoek hoorde ik een kind zeggen: „Ik ben dyslexie.” Ouders zeggen vaak dat hun kind dyslectisch is, maar kinderen zijn meer dan hun leesproblemen. Op het dyslexiecongres van 8 februari van de SDN was het algemene spraakgebruik ook: dyslectische kinderen.

Deze kinderen kunnen hoogstens dyslexie hebben maar ze **zijn** het niet. Het gevaar van dyslectisch zijn, is dat men het kind degradeert tot een leesprobleem.

De vraag is wie het kind is met leesproblemen. Daarop is geen eenduidig antwoord te geven omdat iedereen die werkt met kinderen met leesproblemen ervaren heeft hoe verschillend kinderen daarmee omgaan.

Wat kinderen ervaren wordt bepaald door de persoonlijkheid van het kind zelf, maar ook door de reacties van de omgeving op die problemen. Die reacties komen van de eventuele broertjes of zusjes, de ouders en ook van de groepsleden op school.

Soms ligt de focus bij de kinderen te veel op de leesproblemen. De gaan er mee naar bed en ze staan er weer mee op, terwijl andere kinderen in staat zijn ook zichzelf af te leiden door hobby's en door ouders die hen op andere gedachten kunnen brengen.

Het ene kind heeft overdramatiserende ouders en het andere kind pragmatische ouders die er het beste van proberen te maken en hun kind ook geen dyslectisch kind noemen, maar een kind met dyslexie.

Dat betekent dat ieder kind met dyslexie anders is en dat het belangrijk is dat u als leerkracht, naast de leesproblemen ook een schets maakt van wie het kind is en hoe de omgeving met de problemen van het kind omgaat.

Wat is van belang? (10 aandachtspunten)

1. De leerkrachten moeten zich bij het begeleiden van de kinderen met leesproblemen afvragen wie het kind is. Het kind is meer dan het leesprobleem en dat betekent dat men met de kenmerken van het kind wat moet. Als het kind aversie heeft tegen het lezen dan moet er in kleine porties geoefend worden en moet er geïnvesteerd worden in leesmotivatiebevorderende activiteiten. Meestal is het nodig het kind succeservaringen op te laten doen zodat het zelfbeeld wat verbetert. Deze kinderen hebben al veel faalervaringen achter de rug en daarom is het belangrijk om ze de taken zo aan te bieden dat de kans op succes optimaal is. Het zogenaamde onderstrepd meelezen dat in artikel 5 is behandeld is daar een goed voorbeeld van. De oriënteringsbasis (wat moet je doen om de taak uit te voeren) is zo volledig dat kinderen succes zullen ervaren. Soms werkt het goed om een leesmaatje aan het kind te koppelen. Soms moet ook de woordenschatontwikkeling gekoppeld worden aan de leesbegeleiding. Dat betekent dat men zich steeds af moet vragen op welke manier leesbegeleiding een totaalaanpak kan worden. Voor de gebruikers van het GLOOT-model is deze benadering wel bekend. (Koning, 1991; 24-30, 111-114)
2. Het is belangrijk dat de school de ouders goed op de hoogte houdt van het verloop van de speciale leesbegeleiding.
3. Het is belangrijk het kind middels een portfolio en de cognitieve benadering (zie artikel 5) te betrekken bij de leesbegeleiding.
4. Als een kind behandeld wordt door een zorginstituut dan is de psychosociale aanpassing een deel van die behandeling. Voor de school is belangrijk daar kennis van te nemen en het te vertalen naar de situatie in de klas.
5. Leerkrachten moeten regelmatig overleg hebben met de ouders en van hen horen hoe het kind zich thuis uit over de leesproblemen, hen uitleggen wat er aan de hand is, wat men doet en samen met de ouders bekijken of thuis oefenen haalbaar is. Als dat om een bepaalde reden niet kan, is het belangrijk dat de school dat makkelijk accepteert en er voor zorgt dat de ouders geen schuldgevoelens ontwikkelen als het thuis oefenen niet verstandig of niet mogelijk is. Ouders moeten dus heel goed weten of ze wel in staat zijn om hun kind thuis te begeleiden. Als ze dat niet kunnen, moeten ze het niet doen. Het is in elk geval belangrijk om goed naar de ouders te luisteren en begrip te tonen voor wat ze te vertellen hebben.
6. Als ouders hun kind thuis wel kunnen begeleiden is het belangrijk dat de leerkracht/hulpverlener dat voor doet en laat zien welke technieken men toepast als een kind een woord niet kan lezen, als het woorden niet goed leest, als het spelend leest, etc.
7. Ouders moeten er voor zorgen dat niet alles wat hun kind doet in het teken staat van de leesproblemen.
8. Ouders moeten hun kind vooraf geen beloning of cadeautje in het vooruitzicht stellen als ze een bepaald niveau behalen.
9. Ouders moeten aan de bel trekken als ze vinden dat hun kind onvoldoende begeleiding krijgt op school en scholen moeten de ouders uitleggen wat er mogelijk is

en wat de grenzen zijn van de school, zodat er geen onjuiste verwachtingen ontstaan.

10. Ouders moeten proberen om hun eigen onzekerheid en hun angsten m.b.t. de dyslexie van hun kind zoveel mogelijk bij hun kind vandaan houden.

Ik heb vaak het woord -moeten- gehanteerd in deze opsomming, maar u 'moet' het lezen als: het zou mooi zijn als.....

Oefenen, oefenen, oefenen?

Vanuit de wetenschap wordt men aangespoord om met kinderen met dyslexie te oefenen, te oefenen en te oefenen, terwijl de leerkrachten en de ouders ook ervaren dat er grenzen zijn aan het oefenen, dat je niet eindeloos door kunt oefenen, dat kinderen moe zijn of er gewoon geen zin meer in hebben.

Alle betrokkenen moeten weten waar hun grenzen liggen, ten aanzien van wat kinderen met dyslexie moeten. Soms moet je er even mee ophouden en een pauze inlassen omdat het oefenen contraproductief kan werken en het 'bonken op het defect' juist minder resultaten op kan leveren.

Voorkom onnodig geploeter

In het voorafgaande is reeds aangegeven dat moet voorkomen worden dat kinderen moeten ploeteren. Ploeteren is een vorm van onophoudend oefenen om het tempo verhoogd te krijgen. Aan de ene kant is het ploeteren af te keuren omdat het vaak een vorm van begeleiden is die weinig met lezen te maken heeft. Het lezen wordt vaak gedegradeerd tot het trainen van het decoderen. Daarnaast zijn er ook kinderen die van nature langzaam zijn en het trage leesgedrag bij hun algemene basiskenmerk hoort.

Tenslotte is ploeteren vaak een vorm van racelezen met zandloper en stopwatch waarbij het kind bij het herhalend lezen wordt aangespoord steeds sneller te lezen. Eigenlijk is dat onnodig omdat de meetlat die men hanteert en het doel waar men naar streeft SNEL lezen is. In artikel 9 over het redzaamheidslezen zullen we aangeven dat er veel nutteloos wordt geoefend omdat SNEL lezen geen functioneel doel is. Als men uitgaat van de normen van het redzaamheidslezen kan met het racelezen laten vervallen en kinderen helpen om gewoon te lezen en tegelijkertijd te werken aan de tekstverwerking en het leesplezier. Op de behandeling van kinderen met leesproblemen is dus nog wel wat op te merken.

Literatuur

Braams, T. (2019), Handboek dyslexie (blz. blz. 159). Amsterdam, T. Braams & Boom uitgevers.

Jong, de, Peter (2020) Last van dyslexie. Lezing conferentie SDN 2020.

Koning, Luc (1991) Praktijkboek orthodidactische technieken. (Orthovisies 28) Groningen, Wolters-Noordhoff.

Loonstra, J.H. & F. Schalkwijk (red) (1999) Om gaan met dyslexie. Sociale en emotionele aspecten. Leuven/Apeldoorn, Garant.